

EGYRE TÖBBET, EGYRE KEVESEBBEN?

EBBEN AZ ÍRÁSBAN A HAZAI FELSŐOKTATÁS oktatóinak a statisztikák alapján értékelhető jellemzőit vizsgáljuk, nagyjából nemzetközi összehasonlításban. Az elemzés alapvetően a tudományos minősítéssel rendelkező oktatókra koncentrál.

Hallgató-oktató arány

Kezdjük is mindjárt néhány fontos adattal.

2005-ben Magyarországon 23787 oktató dolgozott a felsőoktatásban, ebből 16892 főfoglalkozásban. Az összes oktató közül 3131 volt a professzorok száma. Ugyanebben az évben 378,5 ezer volt (egyenértékű) hallgatók száma.¹ Németországban 2001/2002-es őszi félévben 1868,7 ezer (egyenértékű) felsőoktatási hallgató volt, s 160389 oktató. Az oktatók közül 37661 fő volt professzor.

Az adatok alapján megállapíthatjuk, hogy az egy oktatóra jutó hallgatók száma Magyarországon 15,9, Németországban 11,7, ugyanakkor Németországban 50 hallgatóra jut egy professzor, nálunk viszont 120-ra, vagy úgy is fogalmazhatunk, hogy miközben a német oktatók 23,5%-a professzor, a magyar oktatóknak mindössze 13%-a.

1. táblázat: A hallgató-oktató arány az OECD országokban 2004-ben

Svédország	9,0	Új-Zéland	15,2
Izland	10,9	Magyarország	15,6
Szlovákia	10,9	USA	15,8
Japán	11,0	Törökország	16,8
Spanyolország	11,7	Egyesült Királyság	17,8
Norvégia	12,0	Franciaország	17,8
Finnország	12,4	Csehország	17,9
Németország	12,7	Belgium	19,4
Portugália	13,5	Olaszország	21,6
Hollandia	13,6	Korea	25,2
Írország	13,7	Görögország	28,1
Ausztria	14,8	OECD átlag	15,5
Mexikó	15,1	EU-19 átlag	15,7

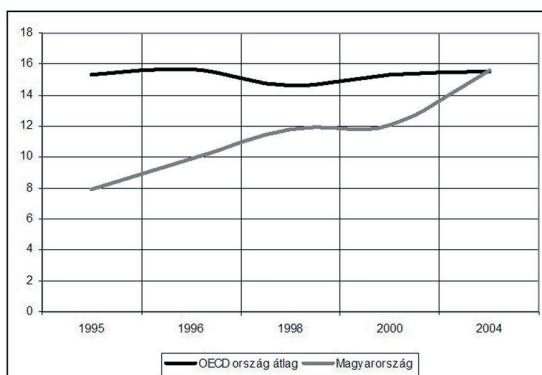
Forrás: Education at a Glance 2006 OECD Paris 2006 Table D2.2 Ratio of students to teaching staff in educational institutions (2004) (All tertiary education).

¹ Nappali tagozaton 212,3 ezer, esti tagozaton 9,4 ezer, levelező és távoktatási tagozaton 156,8 ezer hallgató tanult. Adatok forrása: Statisztikai tájékoztató 2004/2005. OM. Budapest, 2005.

Az Egyesült Királyságban 2002/2003-ban 1746,59 ezer fő (egyenértékű) hallgató volt, s 146875 akadémiai állomány, akik közül 14225 volt professzor. Tehát a briteknél 11,9 hallgató jutott egy oktatóra, s az oktatók 10%-a volt professzor. Ausztráliában 2005-ben a professzorok aránya 12% volt.

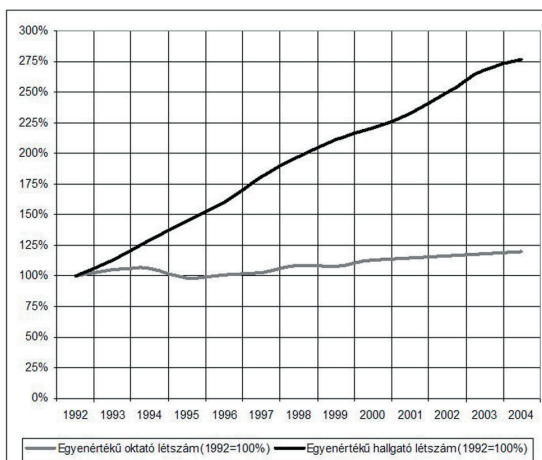
Az oktatóknak a hallgatókhoz viszonyított számát illetően ma már Magyarország az OECD országokat tekintve az átlaghoz tartozik. Fontos megjegyezni, hogy ez egy olyan – az elmúlt tíz évben lezajlott – fejlődés nyomán alakult ki, amikor is a hazai hallgató-oktató arány megkétszereződött, míg az OECD átlag ugyanezen idő alatt nagyjából állandó szinten maradt.

1. ábra: A hallgató oktató arány alakulása 1995–2004 között

A tendencia annak a következménye, hogy miközben 1992–2004 között az egyenértékű hallgatólétszám közel háromszorosára nőtt, ugyanakkor az egyenértékű oktatólétszám csupán mintegy nyolcvével növekedett.

2. ábra: Az egyenértékű hallgató és az egyenértékű oktatólétszám alakulása 1992–2004

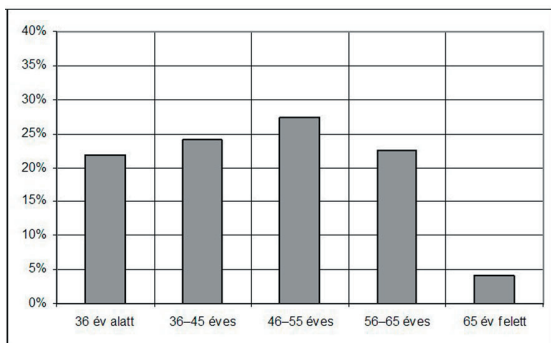

Az oktatók korstruktúrája

A hazai felsőoktatási oktatógárda átlagéletkora közel 47 év. Az egyes korcsoportok között meglepően egyenletes az eloszlás. A 46–55 éves korosztályba tartozók aránya alig 10%-kal több mint a 36 év alattiaké.

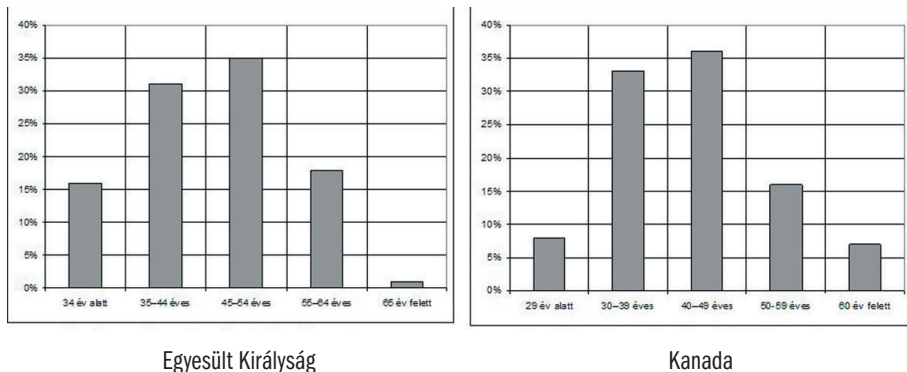
3. ábra: Az összes főfoglalkozású oktató koreloszlása a hazai felsőoktatásban, 2004–2005

Forrás: www.felvi.hu

Az oktatók koreloszlása nálunk lényegesen egyenletesebb, mint az angol és kanadai oktatók koreloszlása. Ennek valószínűleg az az oka, hogy a hazai felsőoktatásban az elmúlt 15 év alatt lezajlott egy – ha nem is jelentős – bővülés, ami alapvetően a fiatalabb korosztályokba tartozó oktatók számának növekedését jelentette. (Az angol és kanadai felsőoktatás esetében a tömegesedés már korábban lezajlott, így mára mind a hallgatólétszám, mind az oktatólétszám növekedése lassabb.) A mit még meg lehet említeni a korstruktúrával összefüggésben az az, hogy a 65 évnél idősebbek aránya nálunk több mint kétszeres az Egyesült Királysággal összehasonlítva.

4. ábra: Az akadémiai állomány koreloszlása az Egyesült Királyságban (1999–2000),^a illetve Kanadában (1990–1991)^b

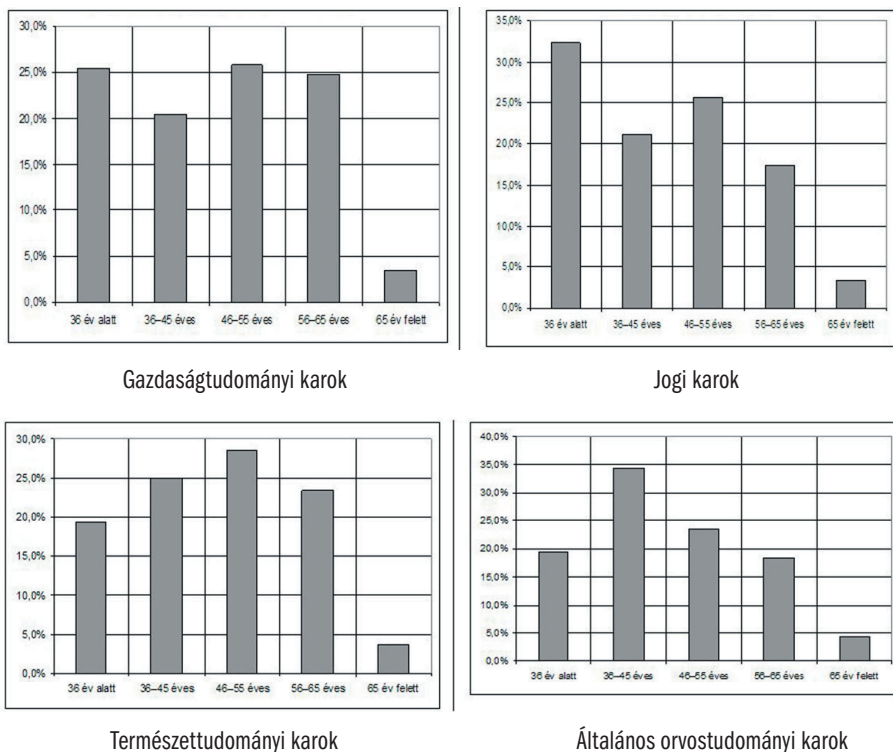
^a Forrás: Academic Staff sub-Committee Trade Union Side 2003. www.aut.org.uk/media/pdf/payclaim2003.pdf

^b Forrás: D. Lynd, Chief: Part-Time Academic Staff in Universities March 5, 1993. www.cirpa-acpri.ca/prev-Conferences/proceed1993/JOB-E1.html

Az egyes egyetemi karok oktatóinak korstruktúrája jellemzően eltér. A jogi és a gazdaságtudományi karokon (valamint az itt be nem mutatott bölcsészkarokon) jelentősen több a fiatal oktató, mint a természettudományos és az általános orvoskarokon, aminek az az oka, hogy gazdaságtudományi, a jogi és bölcsészkarok hallgatóinak – s vele az oktatóinak – száma jelentősebb mértékben növekedett, mint az orvos és természettudományos karoké. Az oktatólétszám bővülése pedig nyilvánvalóan a fiatalabb korosztályokban történt.

Más oldalról alighanem szerepet játszik a korstruktúra ilyen alakulásában az is, hogy a jogi, gazdasági és a bölcsész tudományos képzések egy részében is a rendszer-váltás jelentős mértékű tartalmi változásokat hozott, miközben az ideológiamentes természettudományos és orvostudományokban nem voltak ilyen változások. A változás abban az irányban hatott, hogy a régi oktatógárda helyébe nagyobb arányban léptek fiatalok az előbbi karokon, mint az utóbbiakon.

5. ábra: Különböző egyetemi karok oktatóinak korstruktúrája

Az oktatók tudományos minősítése

A hazai felsőoktatásban 2005 márciusában közel 8 ezer minősített oktató dolgozott.

2. táblázat: A felsőoktatási intézményekben dolgozó főfoglalkozású minősített oktatók és kutatók létszáma 2005 márciusában

	Főfoglalkozású minősített oktatók száma	Arányuk (%)	Összes hallgató létszáma (2005/2006)	Arányuk (%)	Egy minősített-re jutó hallgató
Állami egyetemek	6 470	82,5	259 276	61,1	40
Állami főiskolák	664	8,5	107 521	25,3	162
Egyházi egyetemek	310	4,0	13 370	3,2	43
Egyházi főiskolák	160	2,0	10 708	2,5	67
Magán és alapítványi felsőoktatási intézmények	240	3,1	33 286	7,8	139
Összesen	7 844	100,0	424 161	100,0	54

Forrás: Oktatók adatai: Kutatás, fejlesztés, pályázatok és programok a felsőoktatásban Az Oktatási Minisztérium Felsőoktatás-fejlesztési és tudományos ügyek főosztályának 2005. évi jelentése OM Felsőoktatás-fejlesztési és Tudományos Ügyek Főosztálya Budapest, 2006. június. Hallgatók adatai: Statisztikai tájékoztató Felsőoktatás 2005/2006 OKM Budapest 2006.

A minősített oktatók több mint 80%-a az állami egyetemeken dolgozik, ugyanakkor az összes hallgatónak csupán alig több mint 60%-a jár ezekbe az intézményekbe. Ebből adódik, hogy ezekben az intézményekben – az állami egyetemeken – jut a legkevesebb hallgató egy minősítettre. Alig tér el ettől az egyházi egyetemek ugyanezen mutatószáma. A legkedvezőtlenebb ez a mutató az állami főiskolákon, ahol több mint négyszeres ez a szám, az állami egyetemekhez képest.

Öt olyan egyetem van, ahol a minősített oktatók száma meghaladja a fél ezret. Ezen az öt egyetem dolgozik a minősített oktatók több mint fele (52%-a, 4104 fő): az Eötvösön (1060), a Debreceni Egyetemen (910), a Szegedin (816), a Pécsin (669) és a Műegyetemen (649). Egyébként az összes felsőoktatási hallgatónak 35,3%-a jár erre az öt egyetemre.

Az oktatók tudományos minősítését vizsgálva azt állapíthatjuk meg, hogy az elmúlt tíz évben igen jelentősen növekedett a minősítettek aránya.

3. táblázat: A tudományos minősítettek aránya a főállású oktatók között

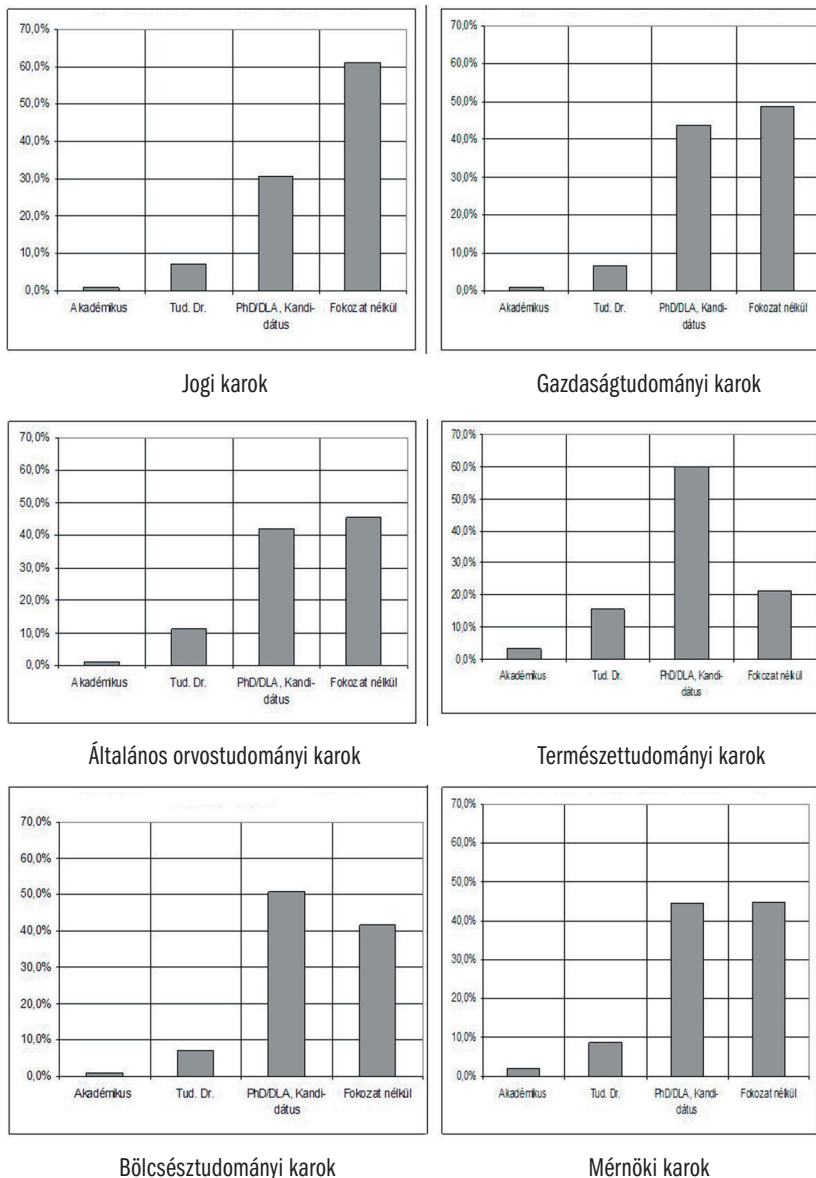
	MTA tag (Rendes és levelező együtt)	MTA doktora	Kandidátus és PhD	Összes oktató	Minősítettek aránya (%)	Átszámított hallgató	Egy minősített-re jutó hallgató
1995	106	778	3 068	14 975	26,4	164 292	41,6
2000	98	826	4 776	15 649	36,4	255 583	44,8
2004	125	872	5 347	15 185	41,8	323 516	51,0

Ugyanakkor az egy minősített oktatóra jutó hallgatólétszám is növekedett.

A minősítettek aránya is jellemzően eltérő a különböző egyetemi karokon. A legmagasabb a minősítettek aránya a természettudományi karokon, ahol megközelíti a 80%-ot. A legalacsonyabb a jogi és a gazdaságtudományi karokon (az előbbieknél

éppen nem éri el a 40%-ot, az utóbbiaknál alig haladja meg az 50%-ot). Az itt nem tárgyalt főiskolai karokon ennél lényegesen alacsonyabb a minősítettek aránya.

6. ábra: A különböző karok oktatóinak megoszlása minősítés szerint

A nagydoktorok

Az akadémiai törvény alapján „az Akadémia ... »Magyar Tudományos Akadémia Doktora« tudományos címet adományozhat”. Az MTA doktora címmel rendelkezők néhány jellemzőjét azért érdemes röviden megvizsgálnunk, mert a Magyar Akkreditációs Bizottság, illetve szakbizottságai – egyébként törvénytelenül – az egyetemi tanári kinevezéshez megköveteli az MTA doktora címet. Az MTA doktorai tehát nagyrészt átfedik az egyetemi tanárokat, (bár 2000 előtt az egyetemi tanári kinevezést nem véleményezte a MAB, s a jelenlegi időszakban is eltérhet a miniszter a MAB véleményétől, – azaz az egyetemi tanárok nem mindegyike nagydoktor – de ezek aránya nem jelentős).

A 2005 év végi állapot szerint az MTA doktorainak száma valamivel több, mint 2600 fő volt, átlagos életkoruk kicsivel meghaladta a 66 évet. Közülük kicsit több mint 1600 a rendszerváltás után szerezte meg a nagydoktori címet, az ő átlagos életkoruk 60 év volt.

4. táblázat: Az MTA doktorainak néhány jellemzője

	MTA doktora (fő)	Átlagéletkor	Tudományterületi arány (%)	65 évnél fiatalabb (fő)	65 évnél fiatalabbak aránya (%)
Humán tudomány	633	67	24,0	276	44,0
Reál tudomány	1 993	65	76,0	986	49,0
Összesen	2 626	66	100,0	1 262	48,0
	MTA doktora 1990 után	Átlagéletkor	65 évnél fiatalabb	1990 utáni MTA doktorok aránya (%)	1990 utáni tudományterületi arány (%)
Humán tudomány	404	62	258	64,0	24,5
Reál tudomány	1 247	60	892	63,0	75,5
Összesen	1 651	60	1 150	63,0	100,0

Az MTA doktorainak mindössze 24%-a tartozik a humántudományok tudományterületbe.

Az akadémiai nagydoktorok – a szocialista örökségnek megfelelően – a reál területeken vannak a legnagyobb számban. 150 főnél nagyobb számban a mezőgazdasági, a fizikai, a biológiai, a műszaki, a gyógyszerész és kémiai, valamint az orvostudományi területen találunk MTA doktorokat.

Ha megvizsgáljuk a nagydoktorok között a 65 évnél fiatalabbak arányát, akkor azt találjuk, hogy részint azokon a tudományterületeken több a fiatalabb minősített, amelyek a rendszerváltás után alakultak, vagy megújultak (pl. regionális tudomány, politológia, szociológia), részint ahol hagyományosan viszonylag fiatalon megszerzhető a nagydoktori cím (matematika, fizika). Bizonyos szempontból meglepő a skála másik vége. Azaz, hogy a hadtudományok, a jogtudomány, a néprajz, vagy a közgazdaságtudomány területén mennyire kevés a fiatalabb minősített – pedig

5. táblázat: Az MTA doktorainak megoszlása (2005)

	MTA doktora	Átlag- életkor	65 év- nél fia- talabb (fő)	65 évnél fiatalabb (arány, %)	MTA dokto- ra 1990 után	Átlag- életkor	65 év- nél fia- talabb (fő)	1990 utáni MTA dokto- rok aránya (%)
Állam és jogtudomány	61	69	20	33,0	25	67	15	41,0
Filozófia	41	62	24	59,0	26	55	22	63,0
Irodalom tud.	97	67	41	42,0	71	53	41	73,0
Közgazdaság-tudomány	104	69	37	36,0	50	63	31	48,0
Művészettört., zene tudomány	23	74	5	44,0	16	69	5	41,0
Néprajz tud.	18	70	6	33,0	15	67	6	83,0
Nevelés-tud.	30	67	13	43,0	20	62	13	67,0
Nyelvtudomány	68	67	32	47,0	49	63	32	72,0
Politika tud.	9	61	6	67,0	8	58	6	89,0
Pszichológia tud.	20	64	11	55,0	17	62	11	85,0
Régészeti, történelem tud.	125	68	54	43,0	80	62	53	64,0
Regionális tud.	3	55	3	100,0	3	55	3	100,0
Szociológia tud.	34	63	24	71,0	24	59	20	71,0
Humán tud.	633	67	276	44,0	404	62	258	64,0
Állatorvos tud.	32	63	16	50,0	25	60	16	78,0
Biológia tud.	239	64	136	57,0	157	58	126	66,0
Fizikai tud.	179	60	124	69,0	127	56	109	71,0
Földtudomány	39	65	17	44,0	25	59	16	64,0
Geodézia meteorológia és földrajz tud.	52	65	22	42,0	38	61	22	73,0
Gyógyszerész, kémiai tud.	358	65	172	48,0	223	60	163	62,0
Hadtudomány	31	70	8	26,0	16	66	7	52,0
Közlekedés tudomány	11	71	4	36,0	7	65	4	64,0
Matematika tud.	113	60	82	73,0	73	56	65	65,0
Mezőgazd. tud.	169	68	67	40,0	109	64	63	64,0
Műszaki tud.	253	69	95	38,0	135	63	81	53,0
Orvos-tudomány	517	66	243	47,0	312	60	220	60,0
Reál tud.	1 993	65	986	49,0	1 247	60	892	63,0
Összesen	2 626	66	1 262	48,0	1 650	60	1 150	63,0

Forrás: saját számítás a www.mta.hu alapján.

ezek majd mindegyike megújult a rendszerváltás után –, de úgy tűnik itt nem sikerült a fiatalabb nemzedéknek jelentősebb áttörést elérni.

Egyébként az MTA doktorai az adófizetők pénzén tiszteletdíjban részesülnek.² Meglehetősen kevés országban gyakorlat az, hogy egy társaság tagjai, a társaságtól

² A 2006. évi költségvetési törvény értelmében 11. § (7) „A Tudományok Doktora, illetve a Magyar Tudományos Akadémia Doktora tudományos fokozattal rendelkezők tiszteletdíjának havi összege 101 100 forint, az 1995. január 1-je előtt nyugdíjba vonultak esetében – a korábban megállapított nyugdíj-kiegészítésre tekintettel – 97 100 forint.”

kapott címre a nemzetgazdasági átlagkereset több mint felét megkapják az adófizetők pénzéből, mindenfajta aktuális teljesítményértékelés nélkül. Hangsúlyozni kell, hogy itt most nem az akadémikusok tiszteletdíjáról van szó,³ ami ennél jelentősen nagyobb összeg, és jelentősen kevesebb személynek jár – jöllehet az ő esetükben is kérdéses, hogy egy társadalmi szervezeti tagság után az adófizetők pénzéből miért is kell – a tényleges teljesítménytől független – juttatást nyújtani. Erre alig találunk példát a világon.

Visszatérve a nagydoktorokra, tulajdonképpen az adófizetőktől kapott illetményük aprópénz, a nagydoktori cím ugyanis mára igen jó üzletté vált. Ennek alapvetően az az oka, hogy a nagydoktori címmel rendelkezők az akadémiai kalapjukban a MAB-ban és különböző felsőoktatási testületekben helyet foglalva olyan szabályokat módoltak ki, amelyek a saját előnyüket szolgálják.

Mint már volt róla szó az egyetemi tanári kinevezéshez, ugyan a törvény nem írta elő a nagydoktori címet (a törvény szerint PhD minősítés és habilitáció volt szükséges, az újabb törvény szerint pedig csak PhD), de az egyetemi tanári kinevezést véleményező Akkreditációs Bizottság (ahol a nagydoktori címmel bíró akadémiai és egyetemi képviselők többségben vannak) a nagydoktori címet követelte/követeli meg.

A másik ilyen példa a doktori képzés, amelynek elindításához, azaz a doktori iskola alapításához az Akkreditációs bizottság három nagydoktor alapító tagságát követelte meg. Az új szabályozás viszont 7 törzstagot ír elő, akik közül négy egyetemi tanár, (akik mint fentebb láttuk nagyrészt nagydoktorok).

Ezek az előírások lényegében azt jelentik, hogy a magyar felsőoktatás egyetemi tanáira és doktori képzésének alapítóira egy tudományos társaság által adományozott tudományos cím meglétét követelik meg. Ezek az előírások azon túl, hogy lényegében törvénytelenek, ráadásul nem Európa- (sőt nem világ-) konformak.

Az előírások persze létrehozták a nagydoktorok piacát. A doktori iskola létesítéséhez meg kell venni a hiányzó nagydoktorokat. Az ár általában az egyetemi tanári kinevezés és az egyetemi tanári illetmény (2006-ban 416 500 Ft/hó) – s mindezt legjobban havi egy-két alkalommal történő látogatás az egyetemen.

Az arányokat és az életkorokat láttuk korábban. A nagydoktorok egyharmada fiatalabb 60 évesnél. Ezek után különösen elgondolkodtató Török Ádám (levelező tag) megjegyzése: „A magasabb minősítésű kutatók jelentős része az idősebb korosztályokhoz tartozik, márpedig hatvan év fölött – persze komoly egyéni kivételekkel – a kutatói aktivitás általában csökken.”⁴

Professzori keresetek

Magyarországban az egyetemi oktatók fizetését a mindenkori központi költségvetési törvényben, az egyetemi tanári munkakör 1. fizetési fokozatára megadott ga-

3 A 2006. évi költségvetési törvény értelmében 11. § (6) „A Magyar Tudományos Akadémia tagjai tiszteletdíjának havi összege a) az Akadémia rendes tagjai esetében 455 000 forint, b) az Akadémia levelező tagjai esetében 353 900 forint.

4 Török Ádám (2006) A krétakör közepén: K+F és innovációs stratégiai dilemmák Magyarországon 2006-ban. *Magyar Tudomány*, No. 4. 432. o.

rantált illetmény alapján⁵ a közalkalmazotti törvény⁶ 2. számú melléklete szerinti besorolási tábla határozza meg.

6. táblázat: A közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény felsőoktatási oktatókra és kutatókra vonatkozó besorolási táblája*

Munkakör	Fizetési fokozat	Arány (%)	Munkakör	Fizetési fokozat	Arány (%)
Egyetemi tanár	3.	106	Főiskolai docens	2.	58
Egyetemi tanár	2.	103	Főiskolai docens	1.	55
Egyetemi tanár	1.	100	Főiskolai adjunktus	2.	48
Egyetemi docens	3.	76	Főiskolai adjunktus	1.	45
Egyetemi docens	2.	73	Főiskolai adjunktus	-	45
Egyetemi docens	1.	70	Főiskolai tanársegéd	-	40
Egyetemi adjunktus	3.	53	Kutatóprofesszor, tud. tanácsadó	3.	106
Egyetemi adjunktus	2.	50	Kutatóprofesszor, tud. tanácsadó	2.	103
Egyetemi adjunktus	1.	50	Kutatóprofesszor, tud. tanácsadó	1.	100
Egyetemi tanársegéd	2.	40	Tudományos főmunkatárs	3.	76
Egyetemi tanársegéd (gyakornok)	1.	37	Tudományos főmunkatárs	2.	73
Főiskolai tanár	3.	81	Tudományos főmunkatárs	1.	70
Főiskolai tanár	2.	78	Tudományos munkatárs	-	50
Főiskolai tanár	1.	75	Tudományos segédmunkatárs	-	40
Főiskolai docens	3.	61			

* Hivatalos címe szerint: „a felsőoktatási intézményben oktatói munkakört, valamint a tudományos kutatói munkakört betöltő közalkalmazottak garantált illetményét meghatározó, az egyetemi tanári munkakör 1. fizetési fokozatának a költségvetési törvényben megállapított garantált illetményére vetülő arányszámok”.

Az Egyesült Királyságban 2001-ben a teljes idős professzorok keresete közel 39 ezer font volt⁷ – ami az egy főre jutó GDP-nek mintegy 200%-a volt. Az Egyesült Államokban 2007-ben egy jogász professzor átlagosan 136 ezer dollárt,⁸ egy mérnök professzor 105 ezer dollárt,⁹ egy matematika professzor 85,5 ezer dollárt,¹⁰ egy szociológia professzor 80,7 ezer dollárt,¹¹ egy közgazdász professzor pedig 65 ezer dollárt¹² keresett,¹³ amely keresetek az egy főre jutó GDP 150 és 300%-a között vannak. Norvégiában 2002-ben ugyanez 150 és 260% volt.¹⁴ Németországban

5 A 2006. évi CXXVII. – a Magyar Köztársaság 2007. évi költségvetéséről szóló – törvény 12. § (3) szerint „A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény 79/E. §-a alapján az egyetemi tanári munkakör 1. fizetési fokozatának garantált illetménye 416 500 forint”.

6 1992. évi XXXIII. – a közalkalmazottak jogállásáról szóló – törvény.

7 Egészen pontosan 38 618 font.

8 Pontosan 136 325 dollárt.

9 A pontos összeg 104 620 dollárt.

10 Egészen pontosan 85 513 dollárt.

11 Pontosan 80 713 dollárt.

12 Pontosan 64 998 dollárt.

13 Professzori keresetek forrása: http://swz.salary.com/salarywizard/layouthtml/swzl_narrowbrief_ED01.html

14 Adatok forrása: http://www.gew.de/Binaries/Binary4483/burkhardt_selbstverst.pdf

2004-ben havi 5400–6600 euró volt a besorolási bére a professzoroknak,¹⁵ ami az egy főre jutó GDP 260–320%-a.

7. táblázat: A professzorok keresete néhány országban

Ország	Professzorok keresete az egy főre jutó GDP-hez viszonyítva (%)
Egyesült Királyság (2001)	200
USA (2006)	150–300
Norvégia (2002)	150–260
Németország (2004)	260–320
Magyarország (2006)	213–226

Megjegyzés: A magyar adatok a nagydoktori pótlék nélkül értendők.

Végül is a professzorok keresete a legtöbb országban az egy főre jutó GDP 2–3-szosa körül van. Nálunk is nagyjából hasonlóan alakul.

A nők aránya

A doktoranduszok között a nők aránya 2000-ben Dániában 36,3%, Svédországban 41%, Norvégiában 42,6% volt.¹⁶ Magyarországon 2005-ben 47% volt a női doktorhallgatók aránya.

A professzorok között a nők aránya 2000-ben Dániában 8,3%, Norvégiában 12,5%, Svédországban pedig 14% volt (*Burkhardt A. 2003*).

Magyarországon 2005-ben az egyetemi és főiskolai tanárok között a nők aránya 18,8% volt – ha csak az egyetemi professzorokat vizsgáljuk: ott a női professzorok aránya 12,1%.

8. táblázat: A nők aránya az egyes oktatói kategóriákban Magyarországon 2005-ben

	Egyetemi tanár	Egyetemi docens	Egyetemi adjunktus és tanársegéd	Főiskolai tanár	Főiskolai docens	Főiskolai adjunktus és tanársegéd	Nyelv, testnevelő, kollégiumi és egyéb oktató	Összesen
Teljes munkaidős oktató	1 726	2 948	5 375	857	1 909	2 548	1 529	16 892
Ebből nő	206	791	2 113	241	835	1 478	864	6 528
Nők aránya (%)	12	27	39	28	44	58	57	39

Az oktatók tudományos minősítettségének megoszlását vizsgálva nemek szerint azt állapíthatjuk meg, hogy a minősítéssel nem rendelkező oktatók között maga-

15 Adatok forrása: Kai Handel: Die Umsetzung der Professorenbesoldungsreform in den Bundesländern Centrum für Hochschülewicklung Arbeitspapier Nr. 65 Juli 2005 http://www.che.de/downloads/Profbesoldung_Laendervergleich_AP65.pdf

16 Anke Burkhardt (2003) Dem „Selbstverständlichen“ auf der Spur: Da Hochschulwesen der skandinavischen Länder im gleichstellungspolitischen Kontext In: Gerd Köhler, Robert Erlinghagen (Hrsg.):

sabb a nők aránya, ugyanakkor minden minősített kategóriában a férfiak aránya a magasabb. Lényegében minél magasabb tudományos minősítést vizsgálunk, annál magasabb a férfiak aránya.

9. táblázat: A nők aránya az egyes minősített oktatói kategóriákban Magyarországon 2005-ben

	Összes teljes munkaidős oktató	Ebből nő	Nők aránya (%)
MTA rendes tagja	74	2	3
MTA levelező tagja	59	2	3
MTA doktora	899	114	13
Tudományok kandidátusa	2 388	555	23
PhD	3 350	1 042	31
DLA	178	33	19
dr. univ (1984 után)	1 018	374	37
dr. univ (1984 előtt)	707	211	30
Minősítés nélkül	8 219	4 195	51
Összesen	16 892	6 528	39

Végül is a nők aránya a hazai felsőoktatásban nem tér el a nemzetközi tendenciáktól. Viszont az MTA tagjai között nyilvánvalóan kirívóan alacsony a számuk és az arányuk is.¹⁷

Befejezésül

A címben feltett kérdés által sugallt tendencia tehát csak részben igaz. Egyre több hallgatót azért nem egyre kevesebben tanítanak, de kétségtelenül nem sokkal többen. Ugyanakkor a felsőoktatás tömegesedése nyomán az oktatók minősítettsége javult, jól lehet az egy minősítettre jutó hallgatólétszám növekedett. Végül is a hazai egyetemek és főiskolák oktatóinak jellemzői egyre inkább közelítenek a fejlett országok hasonló jellemzőihez. Van néhány olyan sajátosság, főleg a professzorok tudományági megoszlása, valamint az egyes tudományterületek korstruktúrája, és nem utolsósorban az akadémiai doktori cím hegemon szerepe, amely az államszocialista múltból adódik.

POLÓNYI ISTVÁN

Tarifvertrag Wissenschaft. Über die Arbeitsbedingungen des wissenschaftlichen Personals an skandinavischen Hochschulen und ihre tarifrechtlichen Regelungen (= Materialien aus Hochschule und Forschung 102), Frankfurt/Main. http://www.gew.de/Binaries/Binary4483/burkhardt_selbstverst.pdf

17 Bár más akadémiákon is általában alacsony a nők aránya. Érdekes kivétel a Török Tudományos Akadémia, ahol a tagok 11,7%-a nő. <http://www.tuba.gov.tr/eng/index.php?section=5>

IRODALOM

- Academic Staff sub-Committee Trade Union Side 2003 www.aut.org.uk/media/pdf/payclaim2003.pdf
- BURKHARDT, A. (2003) Dem „Selbstverständlichen“ auf der Spur: Da Hochschulwesen der skandinavischen Länder im gleichstellungspolitischen Kontext. In: KÖHLER & ERLINGHAGEN (Hrsg.) *Tarifvertrag Wissenschaft*. Über die Arbeitsbedingungen des wissenschaftlichen Personals an skandinavischen Hochschulen und ihre tarifrechtlichen Regelungen (= Materialien aus Hochschule und Forschung 102), Frankfurt/Main. http://www.gew.de/Binaries/Binary4483/burkhardt_selbstverst.pdf
- Education at a Glance (1997, 1998, 2000, 2001, 2006) OECD Paris.
- KAI HANDEL (2005) Die Umsetzung der Professorensoldungsreform in den Bundesländern Centrum für Hochschülewicklung Arbeitspapier Nr. 65. Juli 2005. http://www.che.de/downloads/Profbesoldung_Laendervergleich_AP65.pdf
- Kutatás, fejlesztés, pályázatok és programok a felsőoktatásban. *Az Oktatási Minisztérium Felsőoktatás-fejlesztési és tudományos ügyek főosztályának 2005. évi jelentése*. OM Felsőoktatás-fejlesztési és Tudományos Ügyek Főosztálya. Budapest, 2006. június.
- D. LYND (1993) Chief, Part-Time Academic Staff in Universities March 5, 1993. www.cirpa-acpri.ca/prevConferences/proceed1993/JOB-E1.html
- POLÓNYI ISTVÁN (2006) Az Akadémia diszkrét bája. *Beszélő*. Október. Statisztikai tájékoztató. *Felsőoktatás 2005/2006*. Budapest, OKM. 2006.
- TÖRÖK ÁDÁM (2006) A krétakör közepén: K+F és innovációs stratégiai dilemmák Magyarországon 2006-ban. *Magyar Tudomány*. No. 4. 432. o. http://swz.salary.com/salarywizard/layout.html/swz1_narrowbrief_ED01.html http://www.gew.de/Binaries/Binary4483/burkhardt_selbstverst.pdf <http://www.mta.hu> <http://www.felvi.hu>
2006. évi CXXVII. Törvény a Magyar Köztársaság 2007. évi költségvetéséről.
1992. évi XXXIII. Törvény a közalkalmazottak jogállásáról.